

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного
факультету

Л.П. Міронець

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Екскурсознавство з основами музеєзнавства

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія. Англійська мова)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією природничо-географічного
факультету

«29» серпня 2025 р.

Голова _____
(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Корнус Олеся Григорівна кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від “28” серпня 2025 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Вибіркова
		Рік підготовки:
		3-й
Семестр		
6-й		
Лекції		
24 год.		
Практичні, семінарські		
24 год.		
Лабораторні		
год.		
Самостійна робота		
72 год.		
Консультації:		
год.		
Загальна кількість годин – 120		

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

сформувати у студентів знання з основами екскурсійної теорії та основами музеєзнавства, ознайомити з методичними прийомами підготовки та проведення екскурсій, напрямками роботи музеїв, принципами створення музейної експозиції, методики підбору експозиційного матеріалу, художнього оформлення музейних експозицій. **Завдання:**

- оволодіння знаннями з організації екскурсійного обслуговування в галузі туризму;
- формування понятійного апарата екскурсійної справи;
- розвиток умінь застосовувати різноманітні прийоми проведення екскурсій;
- вивчення основних етапів підготовки екскурсії та формування умінь застосовувати їх на практиці;
- визначення місця екскурсовода при проведенні екскурсії;
- формування екскурсійної майстерності;
- виявлення основних напрямів і тенденцій розвитку екскурсійного обслуговування в сучасних умовах;
- набуття студентами навичок роботи з нормативними матеріалами щодо організації екскурсійної діяльності в туристичній індустрії;
- умінь застосовувати теоретичні знання у вирішенні практичних завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

історію екскурсійної справи;
 основні поняття та терміни екскурсійної теорії;
 методику підготовки екскурсій та її методичне забезпечення;
 техніку проведення екскурсій;
 особливості проведення різних видів екскурсій та проведення екскурсій в музеях.
⌘ організацію екскурсійної роботи в туристсько-екскурсійних організаціях; **⌘** професійну майстерність екскурсовода. **вміти:**
 проектувати процес обслуговування туристів за окремими етапами надання послуги, використовуючи існуючі технології;
 працювати в складі творчої групи над створенням нової екскурсії;
 розробляти різні види екскурсій з урахуванням пізнавальних потреб індивіда на підставі знань екскурсійних ресурсів рекреаційного комплексу, культури, релігії рекреанта, існуючих технологій розробки екскурсійної програми, методик проведення екскурсій;
 контролювати дотримання програм перебування, протокольних заходів, правильність оформлення турдокументації, правильність бронювання й оформлення послуг.

Методи навчання та викладання: частково-пошуковий; інтерактивні (дистанційні освітні технології, презентація); практичні методи навчання (практична робота).

3. Передумови для вивчення дисципліни

Відсутні.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з екскурсознавства з основами музеєзнавства; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Знає класифікації екскурсій та музеїв. Вільно володіє екскурсійною методикою, знає основні етапи підготовки екскурсії. Знає інструктивно-методичні документи, основи фондової роботи музеїв. Характеризує відомі музеї України та світу, порівнює та аналізує основні тенденції розвитку музейних закладів світу і України. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни. Уміє застосовувати теоретичні знання у вирішенні практичних завдань екскурсознавства з основами музеєзнавства.
82-89	твердо знає програмний матеріал з екскурсознавства з основами музеєзнавства, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.

74-81	знає програмний матеріал з екскурсознавства з основами музеєзнавства, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу з екскурсознавства з основами музеєзнавства, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль													Разом	Сума
РОЗДІЛ 1								РОЗДІЛ 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T8	T10	T11	T12	T13	60	100
2	3	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи													40	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспит, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та формами демонстрування результатів навчання є: усне та письмове опитування, тестування, індивідуальне навчально-дослідне завдання, результати виконання практичних робіт, залік. Оцінювання знань, навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних занять, виконання завдань самостійної роботи, контрольних робіт.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I. ОСНОВИ ЕКСКУРСОЗНАВСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Екскурсія, її сутність. Поняття “екскурсія”, її ознаки. Функції екскурсії. Структура екскурсії: вступ, основна частина, висновки. Тривалість екскурсії. Ознаки екскурсії. Показ і розповідь, їх особливості під час екскурсій. Екскурсія як процес пізнання. Екскурсія – педагогічний процес. Класифікація і тематика екскурсій. Оглядові (багатопланові) екскурсії. Тематичні екскурсії: історичні, військово-історичні, архітектурні, літературні, природничі, мистецтвознавчі, виробничі, спортивні тощо. Варіантність оглядових і тематичних екскурсій для різного контингенту екскурсій. Цикли тематичних екскурсій.

Тема 2. Основні етапи підготовки екскурсії, їх послідовність. Вибір теми, відбір літературних, архівних, статистичних, картографічних джерел. Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів. Складання карток опису екскурсійних об'єктів. Визначення маршруту екскурсії, уточнення екскурсійних об'єктів і зупинок. Вибір місця екскурсійного показу. Підготовка тексту екскурсії та допоміжного ілюстративного матеріалу до теми екскурсії. Формування “портфеля екскурсовода”, його зміст. Складання методичної розробки екскурсії, вимоги до неї. Структура та оформлення методичної розробки, її затвердження

Тема 3. Методичні прийоми проведення екскурсії. Огляд екскурсійних об'єктів і розповідь про них. Екскурсійний показ об'єкту. Методичні прийоми показу екскурсійних об'єктів: попередній огляд, екскурсійний аналіз, детальний показ, зорова реконструкція, порівняння. Екскурсійна розповідь, вимоги до розповіді: тематична спрямованість, вірогідність, конкретність, лаконічність, доступність викладу матеріалу. Методичні прийоми екскурсійної розповіді: пояснення, опис (характеристика) об'єкту, коментування, екскурсійна довідка, відтворення історичних подій, цитування тощо. Вступ і висновки під час екскурсії. Узагальнення та підсумки.

Тема 4. Техніка ведення екскурсії. Мова екскурсовода, її темп. Методичні прийоми, які активізують пізнавальну діяльність екскурсантів: бесіда, завдання, елементи дослідження, спостереження. Підведення екскурсантів до самостійних висновків та узагальнення. Використання “портфеля екскурсовода”, його ефективність у відтворенні та доповненні екскурсійних об'єктів. Рух під час екскурсії як методичний прийом. Контакт екскурсовода з групою.

Тема 5. Інструктивно-методичні документи Міністерства освіти і науки України щодо організації туристсько-краєзнавчої та екскурсійної роботи з учнівською молоддю. Виховне, освітнє значення екскурсій. Розробка екскурсій для школярів, їх особливості. Дидактичні принципи екскурсій зі школярами: науковість, зв'язок з практикою, життям, послідовність, системність, логічність, наочність, вірогідність, доступність, емоційність у розкритті теми. Проведення екскурсій з урахуванням вікових особливостей дітей. Специфіка проведення виробничих екскурсій.

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема 6. Музеєзнавство як наукова дисципліна. Структура, предмет і об'єкт музеєзнавства. Історія формування музею. Музеєзнавство в системі наук. Ключові поняття в музеєзнавстві.

Тема 7. Класифікація музеїв. Класифікаційні ознаки музеїв. Класифікація музеїв за адміністративно-територіальною ознакою та джерелами фінансування. Музеї загальнодержавного та республіканського підпорядкування. Обласні музеї. Районні музеї. Музеї місцевих територіальних громад (міських, селищних). Класифікація музеїв за формою власності. Державні музеї. Громадські музеї. Приватні колекції, що мають музейне значення. Типи і профілі музеїв. Профільна характеристика музеїв. Специфіка їх комплектування. Музеї історичні, художні, мистецькі, літературні, архітектурні, природничі, технічні. Галузеві музеї. Сільськогосподарські, педагогічні музеї. Музеї медицини та охорони здоров'я. Музеї спорту. Комплексні музеї. Краєзнавчі музеї.

Тема 8. Основи фондової роботи музеїв. Визначення поняття "фонди музею". Наукове комплектування фондів. Класифікація музейних предметів за типами джерел. Облік музейних фондів. Інвентаризація (кодифікація). Каталогізація. Збереження музейних фондів. Експозиційно-виставкова робота музею. Основні особливості музейної експозиції. Основні принципи побудови музейної експозиції. Експозиційна діяльність. Комерційна та фандрайзингова діяльність.

Тема 9. Екскурсійне обслуговування в музейних установах. Етапи підготовки екскурсії. Контрольний та індивідуальний тексти екскурсій. Класифікація екскурсій та диференціація екскурсійного обслуговування.

Тема 10. Найвідоміші музеї України та світу. Національний музей історії України. Меморіальний комплекс «Національний музей історії України у Другій світовій війні». Національний художній музей України. Національний музей Тараса Шевченка. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Національний музей народної архітектури та побуту України. Лувр. Ермітаж. Британський музей. Галерея Уффіці. Музей Метрополітен. Музей Ватикану.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Ус ього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Сам.р
РОЗДІЛ I. ОСНОВИ ЕКСКУРСОЗНАВСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ РОБОТИ						
Тема 1. Основи екскурсознавства та організації екскурсійної діяльності.	7	1	2	-	-	4

Тема 2. Основні функції та ознаки екскурсії. Класифікація екскурсій.	7	1	2	-	-	4
Тема 3. Основні етапи підготовки екскурсії.	10	2	2	-	-	6
Тема 4. Методичне забезпечення надання екскурсійних послуг.	8	2	2			4
Тема 5. Організаційно-технологічні вимоги щодо проведення екскурсії.	10	2	2	-	-	6
Тема 6. Професійна майстерність та особистість екскурсовода.	8	2	2			4
Тема 7. Екскурсійний тур і його розробка.	9	2	1	-	-	6
Тема 8. Відкриття турфірми.	9	2	1			6
<i>Разом за розділом 1</i>	68	14	14	-	-	40
РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ						
Тема 9. Музеєзнавство як наукова дисципліна.	8	2	2	-	-	4
Тема 10. Класифікація музеїв.	12	2	2	-	-	8
Тема 11. Основи фондової роботи музеїв. Експозиційно-виставкова робота музею.	10	2	2	-	-	6
Тема 12. Екскурсійне обслуговування в музейних установах.	10	2	2	-	-	6
Тема 13. Найвідоміші музеї України та світу.	12	2	2	-		8
<i>Разом за розділом 2</i>	52	10	10	-		32
Всього	120	24	24	-		72

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Екскурсознавство: предмет, основні поняття, історія виникнення.	2
2.	Класифікація, тематика та зміст екскурсій.	2
3.	Методика підготовки екскурсії.	2
4.	Складання маршруту екскурсії.	4
5.	Розробка контрольного тексту екскурсії. Комплектування «портфеля екскурсовода». Техніка ведення екскурсії.	2
6.	Складання технологічної карти екскурсії. Професійна майстерність екскурсовода. Розробка індивідуального тексту екскурсії.	4
7.	Основи музеєзнавства. Витоки музейної справи.	2
8.	Класифікація музеїв. Фонди музею. Основні напрями фондової роботи.	2
9.	Екскурсії в музеї.	2
10.	Характеристика найвідоміших музеїв України та світу.	2
11.	Всього	24

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Екскурсознавство з основами музеєзнавства: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт / укладач О. Г. Корнус. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 24 с.
<https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9428/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0%20%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%83%D1%81%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>
2. Олійник, В. (2023). Сучасний стан та перспективи розвитку екскурсійного туризму. *Науковий вісник Чернівецького університету : Географія*, (845), 5-11.
<https://doi.org/10.31861/geo.2023.845.5-11>
3. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Л. А. Слатвінська. – Умань : Візаві, 2022. – 205 с. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053098.pdf>
4. Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
<http://info.dgu.edu.ua/bitstream/123456789/584/1/%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%A%D0%A3%D0%A0%D0%A1%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF%202022.pdf>
5. Чернишова Т.М. Організація екскурсійної діяльності: навчальний посібник. Житомир: Поліський національний університет, 2022. 160с.
http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/13044/1/OED_2022_160p.pdf

Додаткові

1. Александрова С. А., Богдан Н. М., Нохріна Л. А. Детермінанти розвитку туризму : колективна монографія; за заг. ред. І. М. Писаревського ; Харків. нац. ун-т міськ. госпва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 159 с.
https://eprints.kname.edu.ua/51711/1/2016%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.%2010%20%D0%9C%D0%9D%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%201_%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%98%D0%AF_%D0%BA%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0_%D0%A2%D0%B8%D0%93%D0%A5_2016__14.12.2017.pdf
2. Карпюк З. К., Цвид-Ендрю Н. В. Екскурсознавство і музеєзнавство: методичні рекомендації для практичних робіт із курсу. Луцьк: ВежаДрук, 2017. 48 с.
<http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/12789/1/text.pdf>
3. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі. Навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. 144 с.
https://tourlib.net/books_ukr/korol-ekskurs.htm
4. Основи музеєзнавства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. В. Белікова, В. М. Зайцева. Запоріжжя : ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2015. 180 с.
<http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/1935>

5. Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12175/1/O_Salata_NMP_OM_IS.pdf
6. Серіда К. Ю., Мазурова А. В. Методичні рекомендації та завдання до практичних занять з курсу «Екскурsoзнавство» для магістрантів, які навчаються за спеціалізацією «Географія рекреації та туризму» спеціальності «Науки про Землю». – Харків, 2016. – 37 с.
<http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/%D0%95%D0%BA%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>
7. Сокол Т. Г., Плиська І. І. Інноваційні способи і форми екскурсійної діяльності на ринку туристичних послуг України // Вчені записки університету «КРОК». Вип. 47. 2017. С. 165-170.
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/599904.pdf>
8. A Historian's Brief Guide to New Museum Studies.
<https://translate.google.com/?hl=uk&sl=en&tl=ru&text=A%20Historian%27s%20Brief%20Guide%20to%20New%20Museum%20Studies%20&op=translate>
9. Cerquetti Mara. More is better! Current issues and challenges for museum audience development: a literature review. ENCATEC JOURNAL OF CULTURAL MANAGEMENT & POLICY || Vol. 6, Issue 1, 2016.
https://www.encatec.org/media/26632016encatec_journal_vol6_issue13043.pdf
10. Eger Jonei, Sohn Ana Paula Lisboa, Santucci de Oliveira Bruno. Cultural Tourism: A study on museums and the Internet // Tur., Visão e Ação vol.21 no.3 Balneário Camboriú Sept/Dec. 2019 Epub May 08, 2019.
https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S1983-71512019000300291&script=sci_arttext&tln_g=en

Інформаційні ресурси

1. <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=9427> – дистанційний курс в Moodle.
2. Смельянов Б.В. Екскурsoзнавство.
http://vechervkarpatah.at.ua/index/emeljanov_b_v_ekskursoznnavstvo/0-1560.
3. Костюкова О. М. Концептуальні аспекти удосконалення викладання основ екскурсійної справи у вищих навчальних закладах для студентів спеціальності «Туризм».
http://tourlib.net/statti_ukr/kostjukova.htm
4. Мальцева Л. В. «Організація екскурсійних послуг» як навчальна дисципліна .
http://tourlib.net/statti_ukr/malceva2.htm
5. ГО «Всеукраїнська асоціація гідів». URL: <https://uaguides.com/>
6. Українська асоціація туристичних агенцій. URL: <https://uata.com.ua/>

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Презентації та відео-фільми по темам лекцій.
2. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проєктор).